

BARTÓK

ONDINE

VIOLIN CONCERTOS NOS 1 & 2

CHRISTIAN | HANNU
TETZLAFF | LINTU

FINNISH RADIO SYMPHONY ORCHESTRA

BÉLA BARTÓK (1881–1945)

	Violin Concerto No. 2, Sz. 112	38:02
1	I. Allegro non troppo	16:11
2	II. Andante tranquillo	10:25
3	III. Allegro molto	11:26
	Violin Concerto No. 1, Sz. 36	22:21
4	I. Andante sostenuto	09:44
5	II. Allegro giocoso	12:37

CHRISTIAN TETZLAFF, violin
FINNISH RADIO SYMPHONY ORCHESTRA
HANNU LINTU, conductor

Bartók: Violin Concertos

The two violin concertos of **Béla Bartók** (1881–1945), completed thirty years apart in 1908 and 1938 respectively, celebrated relationships with two Hungarian violinists: the first romantic, with Stefi Geyer and the second artistic, with Zoltán Székely. They represent quite distinct periods of his compositional development, for he was still consolidating a distinctive voice during his third decade but by his sixth had achieved an almost serene maturity.

Stefi Geyer, seven years Bartók's junior, had been a child prodigy as a violinist and had studied with the Hungarian virtuoso and teacher Jenő Hubay at the Academy of Music in Budapest. She was also a great beauty and by the middle of 1907 Bartók had become completely besotted with her. The letters they sent to each other over the following months indicate that his all too earnestly espoused atheism played a part in preventing their friendship from blossoming into anything more serious.

Nevertheless, the impact on his compositional output was considerable, with a series of new works bearing its imprint, including the First Violin Concerto, which according to the autograph score, was written between 1 July 1907 and 5 February 1908. On the copy of the score he gave to Stefi he penned the inscription 'My Confession: For Stefi, from times still happy. Although it was only half happiness'. Bartók appended a quotation from the 'Solo' section of the poem *Cantate* by Béla Balázs (who would later be the librettist of his opera *Bluebeard's Castle*), which talked of the protagonist's heart bleeding and his soul being ill, and ended with the revealing lines 'no two stars are as far apart as two human souls'.

In addition to the two movements of the concerto that he completed—the first a 'transcendent and intimate' portrait of Stefi, the second representing the outgoing and confident aspects of her personality—Bartók had considered, but then rejected, a third which was intended to capture the 'cool, indifferent, silent Stefi Geyer'. He remarked in a letter written in late 1907 or early 1908 that 'I have never written such direct music before', advising Stefi that the first movement should be understood as his confession to

her. Although the concerto was not performed during the composer's lifetime and wasn't published until 1956, he reused the opening movement as the first of the Two Portraits, an orchestral work that had its première on 12 February 1911.

A four-note rising figure in the solo violin (D-F#-A-C#) that Bartók described as Stefi's 'Leitmotiv', and which appears frequently in other compositions of this period, opens the first movement. This idea is extended into a beautiful cantilena, the violin's line continuing unbroken for the first half of the movement with the rest of the orchestra gradually joining in and building to a climax that rapidly subsides. In the middle part of the movement, initiated by the cor anglais, Bartók focuses on the material which formed a countermelody heard in the opening entry of the first violins, and the section works its way to a second and more substantial climax that still bears some intimations of Richard Strauss, who had been a hero of the youthful composer. In the final section the violin soars expressively in its highest register, the C# of an ultimate rendition of Stefi's motif eventually rising to resolve on D, the movement's tonic.

If the slow first movement was intended to highlight Stefi's lyricism and the warmth of her tone, the fast and jovial second was a testament to her virtuosity. In sonata form and with three discrete themes, the first varies and distorts the Stefi motif into a muscular and assertive melody while both of the others hint again to the influence of Strauss. During the final part of the movement Bartók quotes the German children's song *Der Esel ist ein dummes Tier* ('The donkey is a stupid animal'), a recollection of one of the happy times he had with Stefi and her brother, on 28 June 1907.

Zoltán Székely (1903–2001), another of Jenő Hubay's enormously talented students, was introduced to the composer in 1921 by Zoltán Kodály (Székely's composition teacher at the Academy). In the following year he settled in the Netherlands and he became one of Bartók's most important duo partners and a close friend. From 1937 until it was disbanded in 1972 he was the first violinist in the Hungarian String Quartet, which regularly performed Bartók's works. A token of the respect that Bartók held for his much younger colleague and

the depth of their friendship, can be found in the dedication of his Second Rhapsody to Székely in 1928.

Székely wrote to Bartók on 10 August 1936 encouraging him write a violin concerto for him and the composer eventually acquiesced, the agreement sent in May 1937 indicating a relatively modest commission fee of 500 guilders for three years' exclusive performance rights. Completed towards the end of 1938, this three-movement work was a much more substantial concerto than his first essay in the medium and it was dedicated 'to my dear friend Zoltán Székely'.

Over the thirty years that separated the composition of the two concertos Bartók had made many important discoveries in his study of traditional musics from Hungary, Romania, Slovakia and a number of the neighbouring states. In the wake of this exposure he had rejected the popular verbunkos style (best known through its dissemination by urban Roma bands) that had influenced his early pieces, in favour of what he regarded as the authentic music of the countryside. Gradually, however, elements of the verbunkos style were re-accommodated, for instance in the two Rhapsodies and in the chamber work *Contrasts*, written for Benny Goodman in 1938. The impact of both rural folk music and urban verbunkos on his language can be found in the Second Violin Concerto, and indeed in a version of the first movement the composer gave to Székely he explicitly marked the opening theme tempo di verbunkos.

Bartók adopted a rather unusual approach to the overall form of the Second Violin Concerto for the third movement functions as a large-scale variation of the first. The opening theme of the sonata form first movement can be conceived of as flowing from a folk-inspired melody, while the second theme involves a tongue-in-cheek nod to the serialism of Schoenberg and his followers. Bartók apparently told Yehudi Menuhin that in the latter material he 'wanted to show Schoenberg that one can use all twelve tones and still remain tonal'.

The serene and tranquil theme of the second movement recalls the spirit of the opening movement of the First Violin Concerto, and in the course of the subsequent six variations

and reprise of the theme, the soloist has the opportunity to demonstrate both great lyricism and virtuosity. Of particular note is the beautiful and highly decorated fourth variation in which the violin might be taken to play the role of the leader of the Roma band.

Although Bartók only provided a cadenza for the first movement, the brilliant finale places very great technical demands on the soloist. In the original ending, the soloist was silenced for the final orchestral passage and Székely persuaded the composer to compose a second version in which the virtuosity was maintained until the very final bar, with the violin swooping up to a high B, the concerto's tonic.

David Cooper

Author of the book *Béla Bartók* published by the Yale University Press

Christian Tetzlaff has been one of the most sought-after violinists and exciting musicians on the classical music scene for many years. “The greatest performance of the work I’ve ever heard,” Tim Ashley wrote in the Guardian about his interpretation of the Beethoven Violin Concerto with Daniel Harding. In the Frankfurter Rundschau Hans-Klaus Jungheinrich called it virtually a “rediscovery” of this frequently played work.

Concerts with Christian Tetzlaff often become an existential experience for interpreter and audience alike; old familiar works suddenly appear in an entirely new light. In addition, he frequently turns his attention to forgotten masterpieces like Joseph Joachim’s Violin Concerto, which he successfully championed, and attempts to establish important new works in the repertoire, such as the Violin Concerto by Jörg Widmann, which he premiered. He has an unusually extensive repertoire and gives approximately 100 concerts every year. Christian Tetzlaff served as Artist in Residence with the Berlin Philharmonic, participated in a concert series over several seasons with New York’s Metropolitan Opera Orchestra under James Levine and appears regularly as a guest with such ensembles as the Vienna and New York Philharmonic Orchestras, the Concertgebouw Orchestra and London’s leading orchestras.

Essential to Tetzlaff’s approach are the courage to take risks, technical brilliance, openness and alertness to life. Significantly, Christian Tetzlaff played in youth orchestras for many years. His teacher at the Lübeck University of Music was Uwe-Martin Haiberg, for whom musical interpretation is the key to violin technique. Christian Tetzlaff founded his own string quartet in 1994, and chamber music is still as important to him as his work as a soloist with and without orchestra. The Tetzlaff Quartet has received such awards as the Diapason d’Or, and the trio with his sister Tanja Tetzlaff and pianist Lars Vogt was nominated for a Grammy. Christian Tetzlaff has also received numerous awards for his solo CD recordings. He plays a violin made by the German violin maker Peter Greiner and teaches regularly at the Kronberg Academy.

www.christiantetzlaff.com

The **Finnish Radio Symphony Orchestra** (FRSO) is the orchestra of the Finnish Broadcasting Company (Yle). Its mission is to produce and promote Finnish musical culture. Its Chief Conductor as of autumn 2013 is Hannu Lintu, following a season (2012/2013) as the orchestra's Principal Guest Conductor. The FRSO has two Honorary Conductors: Jukka-Pekka Saraste and Sakari Oramo.

The Radio Orchestra of ten players founded in 1927 grew to symphony orchestra strength in the 1960s. Its previous Chief Conductors have been Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste and Sakari Oramo.

The latest contemporary music is a major item in the repertoire of the FRSO, which each year premieres a number of Yle commissions. Another of the orchestra's tasks is to record all Finnish orchestral music for the Yle archive.

The FRSO has recorded works by Eötvös, Nielsen, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen, Kokkonen, Ligeti, Messiaen, Berio, Tüür, Sibelius and others, and the debut disc of the opera *Aslak Hetta* by Armas Launis (ODE 1050-2D). Its discs have reaped some major distinctions, such as the BBC Music Magazine Award and the Académie Charles Cros Award. The disc of the Sibelius and Lindberg Violin Concertos (Sony BMG) with Lisa Batiashvili as the soloist received the MIDEM Classical Award in 2008, in which year the New York Times chose the other Lindberg disc (ODE 1124-2) among its best Recordings of the Year.

The FRSO regularly tours to all parts of the world. All the FRSO concerts both in Finland and abroad are broadcast, usually live, on Yle Radio 1. They can also be heard and watched with excellent live stream quality on the FRSO website.

www.yle.fi/rso

With a “scrupulous ear for instrumental color and blend” (Washington Post) and bringing “a distinctive dynamism to the podium” (Baltimore Sun), the 2017/18 season marks **Hannu Lintu’s** fifth year as Chief Conductor of the Finnish Radio Symphony Orchestra.

Last season’s highlights include a concert tour to Russia, with performances at the Moscow Conservatory, Vyborg’s House of Culture and St Petersburg’s Philharmonic Grand Hall, and a performance of Väinö Raitio’s opera Princess Cecilia at the Helsinki. The orchestra honoured its 90th anniversary and 100-year-old Finland, premiering newly commissioned works by Magnus Lindberg and Lotta Wennäkoski. Seven more premieres are scheduled throughout the season, along with performances of Bartók’s Bluebeard’s Castle and Beethoven’s Fidelio among others. In March 2018 the FRSO tours Spain and Germany with cellist Sol Gabetta, taking in such venues as the Berlin Philharmonie and the Cologne Philharmonie.

Highlights of Lintu’s 2017/18 season include returns to the Tokyo Metropolitan Symphony Orchestra, Washington’s National Symphony Orchestra, and the Dallas Symphony and Detroit Symphony orchestras. Lintu also makes his debut with the Naples Philharmonic, Singapore Symphony and Hiroshima Symphony orchestras. Recent engagements include the Deutsches Symphonie-Orchester Berlin, Luzerner Sinfonieorchester, Orquesta Sinfónica de Galicia, Seoul Philharmonic Orchestra, and the St Louis Symphony, Baltimore and Toronto Symphony orchestras, as well as three acclaimed European debuts: Staatsorchester Stuttgart Opera, Radio-Symphonieorchester Wien and NDR Elbphilharmonie Orchester.

Lintu returns to Savonlinna Opera Festival in July 2018 to conduct Verdi’s Otello – in 2017 he conducted Aulis Sallinen’s Kullervo as part of Finland’s centenary celebrations. The Finnish National Opera and Ballet also honoured 100 years of independence in a special collaborative project with director/choreographer Tero Saarinen of Sibelius’s Kullervo, with Lintu receiving rave reviews.

Hannu Lintu has released numerous recordings on Ondine, including works by Erkki-Sven Tüür, Prokofiev’s Piano Concertos with Olli Mustonen, Mahler’s Symphony No.1, and Messiaen’s Turangalila Symphony. Lintu has received several accolades for his recordings, including a 2011 Grammy nomination for Best Opera CD, plus Gramophone Award nominations.

Bartók: Violinkonzerte

Die beiden Violinkonzerte, die **Béla Bartók** (1881–1945) im Abstand von dreißig Jahren (1908 bzw. 1938) vollendete, reflektieren die Beziehung des Komponisten zu zwei ungarischen Geigern: Die erste zu Stefi Geyer war von romantischer, die zweite zu Zoltán Székely hingegen von künstlerischer Natur. Die Werke bezeichnen zudem sehr unterschiedliche Phasen der kompositorischen Entwicklung: Während Bartók auch in seinem dritten Lebensjahrzehnt noch immer seine eigene Stimme konsolidierte, hatte er in seinem sechsten eine beinahe abgeklärte Reife erreicht.

Das Wunderkind Stefi Geyer war sieben Jahre jünger als Bartók, hatte bei dem ungarischen Virtuosen und Lehrer Jenő Hubay an der Budapester Musikhochschule studiert und war zudem eine große Schönheit. Mitte 1907 war ihr Bartók völlig verfallen, doch der Briefwechsel der nächsten Monate deutet darauf hin, dass er mit seinem allzu nachdrücklich propagierten Atheismus eine Beziehung verhinderte, die über bloße Freundschaft hinausgegangen wäre.

Die Auswirkung auf Bartóks kompositorisches Schaffen war gleichwohl beträchtlich. Etliche neue Werke lassen den Einfluss erkennen – so auch das erste Violinkonzert, das der autographen Partitur zu Folge zwischen dem 1. Juli 1907 und dem 5. Februar 1908 entstanden ist. Auf dem Partiturmanuskript, das er Stefi Geyer gab, hatte der Komponist vermerkt: »Mein Bekenntnis: Für Stefi aus immer noch glücklichen Zeiten. Es war freilich nur ein halbes Glück.« Diesen Worten ließ Bartók ein Zitat aus dem »Solo« des Gedichtes Kantate von Béla Balázs folgen, in dem der spätere Librettist der Oper Herzog Blaubarts Burg vom blutenden Herzen des Protagonisten und seiner kranken Seele spricht. Der Abschnitt endet mit den aufschlussreichen Zeilen: »Zwei Sterne sind nicht so fern voneinander wie die Seelen zweier Menschen«.

Das Konzert besteht aus zwei Sätzen. Der erste stellt ein »transzendentes und intimes« Portrait der Widmungsträgerin dar, der zweite zeigt Stefi von ihrer extrovertierten, selbstsicheren Seite. Daneben hatte Bartók einen dritten Satz erwogen, in dem er die »kühle, gleichgültige, schweigsame Stefi Geyer« hatte einfangen wollen; doch dieses Vorhaben gab

er auf. In einem Brief, den er Ende 1907 oder Anfang 1908 geschrieben hat, gestand er, nie zuvor eine »solch direkte Musik« komponiert zu haben: Stefi solle, so bemerkte er, den ersten Satz als sein Bekenntnis zu ihr auffassen. – Das Konzert wurde zu Lebzeiten des Komponisten nicht aufgeführt und erst 1956 veröffentlicht. Den ersten Satz hat Bartók allerdings in das erste der Zwei Portraits op. 5 für Orchester verwandelt, die am 12. Februar 1911 ihre Premiere erlebten.

Der erste Satz beginnt mit einer aufsteigenden Viertonfigur der Solovioline (d-fis-a-cis), die Bartók als Stefis »Leitmotiv« bezeichnete und die oft in anderen Kompositionen der damaligen Zeit vorkommt. Aus dieser Figur entwickelt sich eine herrliche Kantilene, mit der das Solo in der ersten Hälfte des Satzes ununterbrochen beschäftigt ist, indessen nach und nach die Instrumente des Orchesters einfallen, bis ein erster, schnell wieder abklingender Höhepunkt erreicht ist. Im Zentrum des Satzes, der mit dem Englischhorn anfängt, arbeitet Bartók mit der Gegenstimme, die die ersten Geigen des Orchesters der Solokantilene zur Seite stellen; der Abschnitt steigert sich zu einer zweiten, dauerhafteren Klimax, in der man immer noch etwas von Richard Strauss spürt, der einer der Helden des jungen Bartók gewesen war. Im Schlussteil erhebt sich die Solovioline bis in ihr höchstes Register; ein letztes Mal erklingt das »Stefi-Motiv«, dessen cis sich endlich nach D, der Tonika des Satzes, auflöst.

Während der langsame erste Satz Stefis lyrischen Ton und klangliche Wärme unterstreichen sollte, war der schnelle, joviale zweite Satz als ein Zeugnis ihrer Virtuosität gedacht. Er ist in einer Sonatenform mit drei charakteristischen Themen angelegt, deren erstes – eine kraftvolle und positive Melodie – durch die Verwandlung und Verdrehung des »Stefi-Motivs« gewonnen wurde. Die beiden anderen Gedanken verraten wiederum den Einfluss von Richard Strauss. Im letzten Teil des Satzes zitiert Bartók das deutsche Kinderlied Der Esel ist ein dummes Tier: Es ist die Erinnerung an den 28. Juni 1907, einen der glücklichen Tage, die er mit Stefi und ihrem Bruder verbrachte.

Auch Zoltán Székely (1903–2001) gehörte zu Jenő Hubays enorm begabten Schülern. Er lernte Béla Bartók 1921 durch Zoltán Kóday kennen, bei dem er damals an der

Hochschule Komposition studierte. Ein Jahr später übersiedelte er in die Niederlande, und er wurde einer der wichtigsten Duopartner Bartóks, mit dem ihn eine enge Freundschaft verband. Von 1937 bis zu seiner Auflösung im Jahre 1972 war Székely der erste Geiger des Ungarischen Streichquartetts, das Bartóks Werke regelmäßig aufführte. Ein Zeichen der tiefen Freundschaft und des Respekts, den Bartók seinem wesentlich jüngeren Kollegen entgegenbrachte, ist die 1928 entstandene Zweite Rhapsodie für Violine, die Székely gewidmet ist.

In einem Brief vom 10. August 1936 regte Székely den Komponisten an, ihm ein Violinkonzert zu schreiben, und Bartók willigte schließlich ein: Im Mai 1937 wurden die recht bescheidene Summe von 500 Gulden sowie ein auf drei Jahre begrenztes exklusives Aufführungsrecht vereinbart. Ende 1938 war das dreisätziges Werk abgeschlossen – ein wesentlich gehaltvolleres Konzert als Bartóks erster Versuch auf dem Gebiet, das »meinem lieben Freunde Zoltán Székely« gewidmet ist.

Im Laufe der drei Jahrzehnte, die die beiden Konzerte voneinander trennen, hatte Bartók durch seine volksmusikalischen Studien in Ungarn, Rumänien, der Slowakei und einigen benachbarten Ländern wichtige Entdeckungen gemacht. Im Zuge dieser Ergebnisse hatte er zugunsten dessen, was er für die authentische Musik vom Lande hielt, den beliebten Stil des Verbunkos aufgegeben, der besonders durch die urbanen Zigeuner-Kapellen verbreitet wurde und auch seine frühen Stücke beeinflusst hatte. Nach und nach wurden freilich wieder die Elemente des Verbunkos einbezogen – beispielsweise in den beiden Rhapsodien sowie in den kammermusikalischen Kontrasten, die Bartók 1938 für Benny Goodman schreiben sollte. Der Einfluss sowohl der ländlichen Folklore als auch der urbanen Verbunkos ist im zweiten Violinkonzert zu finden: In einer Version des Kopfsatzes hat der Komponist seinem Solisten Székely ausdrücklich die Anweisung gegeben, das erste Thema im tempo *di verbunkos* zu spielen.

In formaler Hinsicht hat Bartók das zweite Violinkonzert recht ungewöhnlich angelegt, da nämlich der dritte Satz eine großangelegte Variation des ersten darstellt. Das erste Thema des sonatenförmigen Kopfsatzes kann als eine volksmusikalisch inspirierte Melodie aufgefasst werden, wohingegen das zweite Thema einen ironischen Seitenblick auf den

Serialismus Schönbergs und seiner Jünger wirft. Yehudi Menuhin gegenüber hat Bartók offenbar geäußert, er habe Schönberg mit diesem letzteren Gedanken »zeigen wollen, dass man alle zwölf Töne verwenden und doch tonal bleiben kann«.

Das heitere und ruhige Thema des zweiten Satzes ruft den Geist in Erinnerung, der den Kopfsatz des ersten Violinkonzertes prägte, und im Laufe der nachfolgenden sechs Variationen und der Reprise des Themas kann der Solist große lyrische und virtuose Fähigkeiten an den Tag legen. Besonders ist auf die schöne, äußerst ornamentenreiche vierte Variation hinzuweisen, worin man sich den Solisten als den Primás einer Zigeunerkapelle vorstellen könnte.

Eine Kadenz hat Bartók nur für den ersten Satz geschrieben. Gleichwohl sieht sich der Solist auch in dem brillanten Finale sehr großen technischen Anforderungen gegenüber. Im ursprünglichen Schluss hatte der Solist beim letzten Abschnitt des Orchesters ein tacet, doch Székely konnte den Komponisten zu einer zweiten Version überreden, in der das virtuose Spiel bis zum allerletzten Takt weitergeht, bevor sich die Violine bis zum hohen H, dem Grundton des Konzertes, hinaufschwingt.

David Cooper

der Autor des Buches *Béla Bartók*, das 2015 von der Yale University Press (New Haven) veröffentlicht wurde

Christian Tetzlaff ist seit Jahren einer der gefragtesten Geiger und spannendsten Musiker der Klassikwelt. „The greatest performance of the work I’ve ever heard“, schrieb Tim Ashley im Guardian über seine Interpretation des Beethoven-Violinkonzerts mit Daniel Harding. Und Hans-Klaus Jungheinrich sprach in der Frankfurter Rundschau geradezu von einer „Neugewinnung“ dieses vielgespielten Werks.

Konzerte mit Christian Tetzlaff werden oft zu einer existenziellen Erfahrung für Interpret und Publikum gleichermaßen, altvertraute Stücke erscheinen plötzlich in völlig neuem Licht. Daneben lenkt er den Blick immer wieder auf vergessene Meisterwerke wie das Violinkonzert von Joseph Joachim, für das er sich erfolgreich stark gemacht hat, und versucht, wirklich gehaltvolle neue Werke wie das von ihm uraufgeführte Violinkonzert von Jörg Widmann im Repertoire zu etablieren. Er pflegt ein ungewöhnlich breites Repertoire und gibt rund 100 Konzerte pro Jahr. Christian Tetzlaff war Artist in Residence bei den Berliner Philharmonikern, hat eine mehrere Spielzeiten umfassende Konzertserie mit dem Orchester der New Yorker Met unter James Levine bestritten und gastiert regelmäßig u.a. bei den Wiener und den New Yorker Philharmonikern, dem Concertgebouworkest und den großen Londoner Orchestern.

Voraussetzung für Tetzlaffs Ansatz sind Mut zum Risiko und spieltechnische Souveränität, Offenheit und eine große Wachheit fürs Leben. Bezeichnenderweise hat Christian Tetzlaff viele Jahre in Jugendorchestern gespielt, in Uwe-Martin Haiberg hatte er an der Musikhochschule Lübeck einen Lehrer, für den die musikalische Interpretation der Schlüssel zur Geigentechnik war – nicht umgekehrt. Bereits 1994 gründete Christian Tetzlaff sein eigenes Streichquartett, und bis heute liegt ihm die Kammermusik ebenso am Herzen wie seine Arbeit als Solist mit und ohne Orchester. Das Tetzlaff Quartett wurde u.a. mit dem Diapason d’or ausgezeichnet, das Trio mit seiner Schwester Tanja Tetzlaff und dem Pianisten Lars Vogt für den Grammy nominiert. Aber auch für seine solistischen CD-Aufnahmen hat Christian Tetzlaff zahlreiche CD-Preise erhalten. Er spielt eine Geige des deutschen Geigenbauers Peter Greiner und unterrichtet regelmäßig an der Kronberg Akademie.

www.christiantetzlaff.com

Das **Finnische Radio-Sinfonieorchester** (FRSO) ist das Orchester der Finnischen Rundfunkanstalt (Yle). Sein gesetzlicher Auftrag ist es, finnische Werke aufzuführen und finnische Musikkultur zu promoten. Nach einer Saison als Erster Gastdirigent übernimmt Hannu Lintu im Herbst 2013 die Position des Chefdirigenten. Das FRSO hat zwei Ehrendirigenten: Jukka-Pekka Saraste und Sakari Oramo.

Das Radio-Orchester, 1927 mit 10 Musikern gegründet, wuchs in den 1960ern zu einem Sinfonieorchester an. Frühere Chefdirigenten waren Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste und Sakari Oramo.

Die neueste zeitgenössische Musik ist ein wichtiges Element im Repertoire des FRSO, das jedes Jahr eine Anzahl von Yle-Aufträgen uraufführt. Eine weitere Aufgabe des Orchesters ist es, die gesamte finnische Orchestermusik für das Yle-Archiv aufzunehmen.

Das FRSO hat Werke von Berio, Eötvös, Nielsen, Hakola, Lindberg, Mahler, Messiaen, Saariaho, Sallinen, Sibelius, Tüür, Kaipainen, Kokkonen und anderen aufgenommen sowie die erste Einspielung der Oper Aslak Hetta von Armas Launis (ODE 1050-2D). Die Aufnahmen sind mit bedeutenden Preisen ausgezeichnet worden, wie dem BBC Music Magazine Award und dem Académie Charles Cros Award. Die Platte mit den Violinkonzerten von Sibelius und Lindberg (Sony BMG) mit der Solistin Lisa Batiashvili erhielt 2008 den MIDEM Classical Award, im selben Jahr wählte die New York Times die zweite Lindberg-CD (ODE 1124-2) zu einer der besten Aufnahmen des Jahres.

Das FRSO unternimmt regelmäßig Tourneen in alle Teile der Welt. Alle Konzerte des FRSO sowohl in Finnland als auch im Ausland werden üblicherweise live auf Yle Radio 1 übertragen. Sie können auch in exzellenter Livestream-Qualität auf der Website des FRSO gehört und gesehen werden.

www.yle.fi/rso

Hannu Lintu kann in der Spielzeit 2017/18 bereits auf eine fünfjährige Tätigkeit als Chefdirigent des Finnischen Rundfunk-Symphonieorchesters (FRSO) zurückblicken – ein Künstler »mit feinem Ohr für instrumentale Farben und Mischungen«, wie es die Washington Post formulierte, der nach den Worten der Baltimore Sun »eine ganz eigene Dynamik aufs Podium bringt«.

Zu den Höhepunkten der letzten Saison gehörte eine Konzertreise nach Russland mit Konzerten am Moskauer Konservatorium, im Haus der Kultur zu Wyborg und im Großen Saal der St. Petersburger Philharmonie. Zu erwähnen ist ferner eine Aufführung der Oper Prinzessin Cäcilia von Väinö Raitio in Helsinki. Das Orchester feierte sein 90-jähriges Bestehen und die 100-jährige Unabhängigkeit Finnlands mit der Uraufführung neuer Auftragswerke von Magnus Lindberg und Lotta Wennäkoski. In der laufenden Spielzeit stehen sieben weitere Premieren sowie unter anderem Bartóks Blaubart und Beethovens Fidelio auf dem Programm. Im März 2018 reist das FRSO mit der Cellistin Sol Gabetta nach Spanien und nach Deutschland, wo man in der Berliner und der Kölner Philharmonie und anderen renommierten Sälen gastieren wird.

Für Hannu Lintu sind weitere Glanzlichter der Saison 2017/18 neuerliche Konzerte mit dem Metropolitan Symphony Orchestra in Tokio und dem National Symphony Orchestra in Washington sowie mit den Symphonieorchestern von Dallas und Detroit. Erstmals dirigiert der Künstler das Naples Philharmonic (Florida) sowie die Symphonieorchester von Singapur und Hiroshima. Zu Lintus jüngsten Engagements gehörten Auftritte beim Deutschen Symphonie-Orchester Berlin, beim Luzerner Sinfonieorchester, dem Orquesta Sinfónica de Galicia, dem Philharmonischen Orchester Seoul und den Symphonieorchestern von St. Louis, Baltimore und Toronto. Genannt seien ferner die drei überaus erfolgreichen Europa-Debüts beim Staatsorchester der Stuttgarter Oper, dem Radio-Symphonieorchester Wien und dem NDR Elbphilharmonie Orchester.

Im Juli 2018 wird Hannu Lintu erneut beim Opernfestival von Savonlinna zu hören sein, wo er Giuseppe Verdis Otello dirigiert, nachdem er 2017 im Rahmen der finnischen Hundertjahrfeier dort den Kullervo von Aulis Sallinen geleitet hatte. Die Finnische Nationaloper und ihr Ballett brachten zur hundertjährigen Unabhängigkeit des Landes ein

gemeinschaftliches Projekt auf die Bühne: die szenische Realisation des Kullervo von Jean Sibelius, für die der Regisseur und Choreograph Tero Saarinen verantwortlich zeichnete und deren musikalische Ausführung Lintu begeisterte Kritiken eintrug.

Hannu Lintu hat bei Ondine zahlreiche Aufnahmen veröffentlicht – unter anderem Werke von Erkki-Sven Tüür, die Klavierkonzerte von Sergej Prokofieff mit Olli Mustonen, die erste Symphonie von Gustav Mahler und die Turangalila-Symphonie von Olivier Messiaen. Für seine Produktionen hat Lintu etliche Auszeichnungen erhalten – unter anderem gab es eine Grammy-Nominierung in der Kategorie Beste Opernaufnahme (2011) sowie mehrere Nominierungen für den Gramophone Award.

www.hannulintu.fi

Bartók: Viulukonsertot

Béla Bartókin (1881–1945) kahta viulukonserttoa erottaa 30 vuotta. Ne syntyivät vuosina 1908 ja 1938, ja niiden innoittajina olivat säveltäjän suhteet kahteen unkarilaiseen viulistiin: romanttinen suhde Stefi Geyeriin ja yhteistyösuhde Zoltán Székelyn kanssa. Teokset edustavat hyvin erilaisia tyylikausia hänen säveltäjänurallaan; alle kolmikymppisenä hän vielä etsi omaa ääntään, mutta lähestyessään kuuttakymmentä hän oli jo seestynyt mestari.

Stefi Geyer oli Bartókia seitsemän vuotta nuorempi. Hän oli ihmelapsi, joka oli opiskellut unkarilaisen virtuoosin ja viulunsoiton opettajan Jenő Hubayn johdolla Budapestin musiikkikorkeakoulussa. Hän oli myös tavattoman kaunis, ja vuoden 1907 puolivälin paikkeilla Bartók oli täysin hullaantunut häneen. Heidän seuraavina kuukausina käymänsä kirjeenvaihto osoittaa, että Bartókin jyrkän ateistinen elämäkatsomus esti ystävyyttä kehittymästä vakavammaksi suhteeksi.

Geyerin vaikutus Bartókin sävellystuotantoon oli kuitenkin merkittävä, alkaen 1. viulukonsertosta, joka käsikirjoituksen mukaan on sävelletty 1. heinäkuuta 1907 ja 5. helmikuuta 1908 välisenä aikana. Stefille antamansa partituurin kopioon Bartók kirjoitti: ”Tunnustukseni: Stefille, onnellisten aikojen muistoksi. Vaikka se oli vain puolikas onnea.” Hän liitti oheen myös lainauksen Béla Balázsin runon *Cantate* osasta ”Solo”, joka kuvaa, miten päähenkilön sydän vuotaa verta ja sielu kärsii, päätyen toteamaan: ”Mitkään kaksi tähteä eivät ole niin kaukana toisistaan kuin kaksi ihmissielua.” Balázs kirjoitti myöhemmin libreton Bartókin oopperaan *Herttua Siniparran linna*.

Konserttoon valmistui kaksi osaa: ensimmäinen on ”henkistynyt ja intiimi” muotokuva Stefistä, ja toinen taas kuvaa hänen luonteensa ulospäin suuntautuneita ja itsevarmoja piirteitä. Näiden lisäksi Bartók oli suunnitellut kolmannen osan, jonka oli tarkoitus kuvata ”viileää, välinpitämätöntä, hiljaista Steffi Geyeriä”. Hän kuitenkin hylkäsi tämän ajatuksen. Vuoden 1907 lopussa tai 1908 alussa kirjoittamassaan kirjeessä Bartók mainitsee: ”En ole koskaan säveltänyt näin suorasukaista musiikkia”, ja hän selitti Stefille, että konsertin ensimmäinen osa tulee ymmärtää hänen tunnustuksenaan tälle. Konserttoa ei koskaan esitetty säveltäjän elinaikana, ja se julkaistiin vasta vuonna 1956, mutta Bartók käytti konsertin ensimmäistä osaa teoksen *Kaksi muotokuvaa* ensimmäisenä osana; tämä orkesteriteos kantaesitettiin 12. helmikuuta 1911.

Konsertin avaa sooloviulustemmassa esiintyvä neljän sävelen nouseva kulku (D–F#–A–C#), jota Bartók kutsui Sfetin johtoaiheeksi. Se esiintyy useissa muissakin hänen näihin aikoihin sävelletyissä teoksissaan. Aihe laajenee kauniiksi melodiakaareksi, joka jatkuu keskeytyksettä osan puoliväliin asti. Orkesteri liittyy asteittain mukaan ja rakentaa huipennuksen, joka vaimenee yhtä äkkiä kuin nousikin. Osan keskivaiheilla englannintorvi aloittaa kehittelyn 1. viulujen sisääntulon yhteydessä esiintyneestä vastamelodiasta, ja tämä jakso etenee edellistä suurempaan huipennukseen, jossa voi kuulla nuoren säveltäjän suuren esikuvan Richard Straussin vaikutuksen. Päätösjaksossa sooloviulu nousee ylimpään rekisteriinsä, ja Stefin johtoaiheen C#-sävel purkautuu pääsävellajin perussäveleen D:hen.

Siinä missä hidas 1. osa korostaa Stefin lyyrisyyttä ja lämpöä, nopea ja hilpeä 2. osa heijastaa hänen virtuoosisuuttaan. Osa on sonaattimuotoinen, ja siinä on kolme selkeästi erottuvaa

teemaa. Ensimmäinen muuntaa Stefin johtoaiheen vankaksi, itsevarmaksi melodiaksi, ja kaksi muuta viittaavat jälleen Straussin vaikutukseen. Osan loppupuolella Bartók siteeraa saksalaista lastenlaulua *Der Esel ist ein dummes Tier* (Aasi on tyhmä eläin), muistellen Stefin ja hänen veljensä kanssa viettämää hauskaa aikaa 28. kesäkuuta 1907.

Zoltán Székely (1903–2001) oli myös Jenő Hubayn huippulahjakkaita oppilaita. Hänet esitteli Bartókille vuonna 1921 Zoltán Kodály (joka oli Székelyn sävellyksenopettaja musiikkikorkeakoulussa). Seuraavana vuonna hän muutti Alankomaihin. Hänestä tuli Bartókin tärkeimpiä duopartnereita ja läheinen ystävä. Székely oli Unkarilaisen jousikvartetin 1. viulisti vuodesta 1937 aina kvartetin lakkauttamiseen asti vuonna 1972. Tämä kvartetti esitti Bartókin teoksia säännöllisesti. Osoituksena Bartókin syvästä kunnioituksesta nuorempaa kollegaansa kohtaan ja heidän ystävyystään on Bartókin 2. rapsodian (1928) omistuskirjoitus Székelylle.

Székely kirjoitti Bartókille kirjeen 10. elokuuta 1936 tiedustellen, voisiko tämä säveltää hänelle viulukonserton. Säveltäjä suostui lopulta, ja toukokuulle 1937 päivätyssä tilaussopimuksessa määriteltiin, että Székely saisi yksinoikeuden esittää konserttoa kolmen vuoden ajaksi melko vaatimatonta 500 guldenin palkkiota vastaan. Konsertto valmistui vuoden 1938 loppupuolella. Se on kolmiosainen ja huomattavasti painokkaampi kuin edeltäjänsä, ja omistettu ”rakkaalle ystävälleni Zoltán Székelylle”.

Kahta viulukonserttoa erottavan 30 vuoden aikana Bartók oli tehnyt monia merkittäviä löytöjä tutkiessaan Unkarin, Romanian, Slovakian ja eräiden näiden naapurimaiden kansanmusiikkia. Tutkimustensa perusteella hän hylkäsi suosituksen *verbunkos*-tyylin (jota kaupunkilaistuneet romaniyhtyeet harrastivat), josta hän oli ottanut vaikutteita varhaisiin teoksiinsa. Sen sijaan hän alkoi hyödyntää autenttisempaa pitämäänsä maaseudun kansanmusiikkia. Lopulta hän kuitenkin palasi *verbunkos*-tyylin piirteiden pariin, mm. kahdessa rapsodiassaan sekä Benny Goodmanille säveltämässään teoksessa *Contrasts*. Sekä maaseudun kansanmusiikin että kaupunkien *verbunkos*-musiikin piirteitä löytyy myös 2. viulukonsertosta. Hänen Székelylle antamassaan ensiosan versiossa avausteeman tempoksi on vieläpä merkitty *Tempo di Verbunkos*.

Bartókin erikoisessa kokonaismuotoratkaisussa kolmas osa on ikään kuin suurimuotoinen variaatio ensiosasta. Sonaattimuotoisen ensiosan pääteemaa voi pitää kansanmusiikkimukaelmana, kun taas sivuteema on ilkkurinen viittaus Schönbergin ja tämän seuraajien sarjallisuuteen. Bartókin kerrotaan maininneen Yehudi Menuhinille, että tällä teemalla hän ”halusi osoittaa Schönbergille, että on mahdollista käyttää kaikkia 12 säveltä ja silti pysytellä tonaalisuuden piirissä”.

Keskiosan seestynyt, rauhallinen teema muistuttaa 1. viulukonserton ensiosaa, ja teemaan perustuvien kuuden variaation ja repriisin aikana solisti pääsee esittelemään niin lyhyisiä kuin virtuoosisia taitojaan. Erityisesti kannattaa huomata kaunis, runsaasti koristeltu 4. variaatio, jossa sooloviulisti alkaa jo kuulostaa romaniyhtyeen primakselta.

Bartók sävelsi kadenssin vain ensiosaan, mutta loisteli finaali asettaa myös kovia teknisiä vaatimuksia solistille. Alkuperäisessä lopetuksessa solisti vaikenen orkesterin viimeisen repliikin ajaksi, mutta Székelyn pyynnöstä säveltäjä muokkasi lopetusta siten, että virtuoosinen soolostemma jatkuu loppuun asti, ponnahtaen korkeaan H-säveleen, joka on konsertin sävellajin perussävel.

David Cooper

Béla Bartók –kirjan kirjoittaja (Yale University Press)

Christian Tetzlaff on ollut monta vuotta klassisen musiikkimaailman kysytyimpiä ja kiitetyimpiä viulisteja. ”Hienoin kuulemani esitys tästä teoksesta”, kirjoitti Tim Ashley Guardian-lehdessä Tetzlaffin esitettyä Beethovenin viulukonserton Daniel Hardingin johdolla. Frankfurter Rundschau –lehdessä Hans-Klaus Jungheinrich mainitsi tämän usein soitetun teoksen kuulostaneen kuin ”uudesti löydetyltä”.

Tetzlaffin esiintymisistä tulee usein valaisevia kokemuksia niin soittajalle kuin kuulijalle: vanhat tutut teokset näyttävät kokonaan uudessa valossa. Tetzlaff myös esittää unohtuneita mestariteoksia kuten menestyksekkäästi ohjelmistoon palauttamaansa

Joseph Joachimin viulukonserttoa. Lisäksi hän pyrkii tuomaan ohjelmistoon uusiakin teoksia, kuten kantaesittämänsä Jörg Widmannin viulukonserton. Tetzlaffilla on poikkeuksellisen laaja ohjelmisto, ja hän pitää noin 100 konserttia vuosittain. Hän on ollut Berliinin filharmonikkojen nimikkotaiteilijana ja esiintynyt useana kautena New Yorkin Metropolitan-oopperan orkesterin kanssa James Levinen johdolla. Hän esiintyy säännöllisesti mm. Wienin ja Lontoon filharmonikkojen, Concertgebouw-orkesterin ja Lontoon muiden johtavien orkesterien solistina.

Christian Tetzlaffin esiintymisissä keskeistä on rohkeus ottaa riskejä, tekninen loistokkuus, avoimuus ja herkkyys. On merkittävää, että hän soitti useita vuosia nuoriso-orkestereissa. Hänen opettajanaan Lyypekin musiikkikorkeakoulussa oli Uwe-Martin Haiberg, jolle musiikin tulkinta on viulutekniikan avain. Tetzlaff perusti oman jousikvartetinsä vuonna 1994, ja kamarimusiikki on edelleen hänelle yhtä tärkeää kuin sooloesiintymiset yksin tai orkesterin kanssa. Tetzlaff-kvartetti on voittanut mm. Diapason d'Or –palkinnon. Lisäksi Christianin sisarensa Tanja Tetzlaffin ja pianisti Lars Vogtin kanssa muodostama trio oli ehdolla Grammy-palkinnon saajaksi. Tetzlaff itse on saanut useita palkintoja levytyksistään. Hänen soittimensa on saksalaisen soitinrakentajan Peter Greinerin valmistama.

Christian Tetzlaff opettaa säännöllisesti Kronbergin akatemiassa.

www.christiantetzlaff.com

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Hannu Lintu on orkesterin ylikapellimestari syksystä 2013 lähtien, kaudella 2012–2013 hän toimi päävierailijana. RSO:n kunniakapellimestarit ovat Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo. RSO:n ohjelmistossa on tärkeällä sijalla uusin suomalainen musiikki ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltioiminen kantaneuvoille Yleisradion arkistoon.

RSO on levyttänyt mm. Eötvösin, Nielsenin, Hakolan, Lindbergin, Saariahon, Sallisen, Kaipaisen, Kokkosen, Ligetin, Messiaenin, Berion, Tüürin ja Sibeliuksen teoksia sekä Launiksen Aslak Hetta -oopperan ensilevytyksen (ODE 1050-2D). Orkesterin levytykset ovat saaneet merkittäviä tunnustuksia, kuten BBC Music Magazine - ja Académie Charles Cros'n palkinnot. Lindbergin ja Sibeliuksen viulukonsertot sisältävä levy Lisa Batiashvilin kanssa (Sony BMG) sai MIDEM Classical Awards -palkinnon 2008. Samana vuonna New York Times valitsi Ondinelle tehdyn Lindberg-äänitteen (ODE 1124-2) yhdeksi Vuoden levyistä.

RSO tekee säännöllisesti konserttikiertueita ympäri maailmaa. RSO:n kotikanava on Yle Radio 1, joka lähettää orkesterin kaikki konsertit yleensä suorina lähetyksinä niin Suomesta kuin ulkomailtakin. RSO:n verkkosivuilla konsertteja voi kuunnella sekä katsella korkealaatuisen livekuvan kautta.

www.yle.fi/rso

Hannu Lintu aloitti Radion sinfoniaorkesterin kahdeksantena ylikapellimestarina elokuussa 2013 ja jatkaa näin jo vuosia jatkunutta menestyksestä yhteistyötä RSO:n kanssa. Kaudella 2017–2018 Lintu johtaa 20 konserttia Musiikkitalossa ja vie orkesterin Euroopan kiertueelle. Ennen RSO:a Hannu Lintu toimi Tampere Filharmonian taiteellisena johtajana ja Helsingborgin Sinfoniaorkesterin ylikapellimestarina. Lisäksi hän on ollut Irlannin kansallisorkesterin päävierailija. Lintu työskentelee säännöllisesti myös Avanti! -kamariorkesterin kanssa ja oli vuonna 2005 Avantin Suvisoitto -festivaalin taiteellinen johtaja.

Kaudella 2017–2018 Hannu Lintu johtaa mm. Tokion kaupungin sinfoniaorkesteria, Washingtonin kansallista sinfoniaorkesteria sekä Dallasin ja Detroitin sinfoniaorkestereita. Lisäksi hän debytoi Naples Philharmonic -orkesterin, Singaporen sinfoniaorkesterin ja Hiroshiman sinfoniaorkesterin johtajana. Lintu on johtanut viime aikoina myös Berliinin saksalaista sinfoniaorkesteria, Luzernin ja Galician sinfoniaorkestereita, Seoulin filharmonikkoja sekä St. Louisin, Baltimoren ja Toronton orkestereita. Lähiaikojen tärkeitä debyytteä ovat olleet vierailut Stuttgartin valtionoopperassa, Wienin Radion sinfoniaorkesterissa sekä Hampurin Radion sinfoniaorkesterissa.

Hannu Lintu esiintyy säännöllisesti myös Savonlinnan Oopperajuhlilla. Kesällä 2018 hän johtaa juhlilla Verdin Otellon. Suomen Kansallisoopperassa Lintu on johtanut Parsifalin, Carmenin, Kuningas Learin, Tristan ja Isolden sekä Tero Saarisen tanssiteoksen Sibeliuksen Kullervon musiikkiin.

www.hannulintu.fi

Publisher: Boosey & Hawkes

Recordings based on a series of live performances at Helsinki Music Centre,
Finland, 18–19 October, 2017

Executive Producer: Reijo Kiilunen

Recording Producer: Laura Heikinheimo

Recording Engineers: Anna-Kaisa Kemppi (Yle), Enno Mäemets

Final Mix and Mastering: Enno Mäemets, Editroom Oy, Helsinki

© & © 2018 Ondine Oy, Helsinki

Booklet Editor: Joel Valkila

Photos: Giorgia Bertazzi

Design: Santi Tanalgo

This recording was produced with support from the Finnish Music Foundations (MES)

BÉLA BARTÓK (1881–1945)

1–3	Violin Concerto No. 2, Sz. 112	38:02
4–5	Violin Concerto No. 1, Sz. 36	22:21

CHRISTIAN TETZLAFF, *violin*

FINNISH RADIO SYMPHONY ORCHESTRA

HANNU LINTU, *conductor*

[60:41] • English notes enclosed • Deutsche Textbeilage
Esittelytekstit suomeksi

© & © 2018, Deutschlandradio/Ondine Oy, Helsinki
Manufactured in Germany. Unauthorised copying, hiring, lending,
public performance and broadcasting of this recording is prohibited.

www.christiantetzlaff.com • www.yle.fi/rso • www.hannulintu.fi

www.ondine.net

LIVE RECORDING

